

MÙA HÈ NÓI CHUYỆN VE

Ở quê nhà ve sầu xuất hiện vào mùa Hè, những tiếng kêu râm ran vang lừng từ các bụi cỏ ven đường. Thi nhân, nhạc sĩ viết về mùa Hè thường nhắc đến hoa phượng và ve sầu của một thời cấp sách. Ngày nay thì đất trời xem ra đã khác, từ Âu sang Á. Thời tiết, hoa cỏ cũng như côn trùng hầu như đang sinh diệt theo một chu kỳ mới. Ở đây, miền đông nam Huê Kỳ, mùa Xuân đang rộ nhưng sức nóng đã hùng hực bên cạnh; Xuân mới mở cửa mà Hạ đã rầm rập chạy ào đến, rồi ve sầu, ôi thôi những tiếng đập cánh râm ran ngày đêm âm ỉ! Hễ mở cửa sổ là Dế Mèn nghe ve sầu (ca hát hay rủ rê bạn tình?) đồng tấu. Không biết năm nay có chi đặc biệt mà nghe ve sầu ca hát sớm thế?

Tự hỏi xong thì phe ta đi tìm sách vở, tài liệu. Thì ra các nhà khoa học đã ráo riết theo dấu những đàn ve sầu khắp nơi. Họ nói rằng tháng Năm tới đây, tỷ tỷ ve sầu từ chủng “Brood” X sẽ cắn vỏ bọc nằm trong đất để chui ra ngoài khắp miền đông Hoa Kỳ sau 17 năm ẩn trú dưới đất. Sự bùng vỡ ấy sẽ là phần ồn ào nhất của một chu kỳ sống trong đời ve sầu, từ lúc ve mẹ đẻ trứng trên cành cây. Trứng nở, rơi xuống đất, vùi kín trong đất ẩm và các “con sâu” kia hút chất dinh dưỡng từ rễ cây và lá úa để sinh tồn suốt cả chục năm! Khi thời tiết ấm áp dần, “sâu” trỗi dậy từ đất cát và mọc cánh hóa thành ve sầu. Ve sầu hay cicada là loài côn trùng ồn ào, đôi mắt màu đỏ rực; và khi chúng xuất hiện thì ta sẽ “nghe” trước khi “thấy” chúng chen lẫn trong cây cỏ. Cư dân sẽ “chịu” tiếng ve (mà không thấy lời ong?) suốt sáu bảy tuần lễ réo rắt ngày đêm, cho đến khi ve đẻ trứng và chấm dứt một đời sống ngắn ngủi.

Ở những nơi khác, Dế Mèn nghe kể rằng đầu mùa Hạ, người ta đi bắt ve bằng vợt rồi ngắt cánh đem bán làm thức ăn, món ve xào, ve rang, nên ve sầu khó lòng tăng trưởng thành từng thế hệ hàng tỷ côn trùng?

Theo bộ Canh Nông Hoa Kỳ, ve sầu thuộc chủng X sẽ xuất hiện trên 14 tiểu bang, và tâm điểm của sự “bùng nổ” kia là District of Columbia (Washington, D.C.), Maryland và Virginia.

Chủng X là một trong 15 chủng loại của giống ve sầu từng mùa (periodical cicadas) đồng xuất hiện cùng thời điểm tại Huê Kỳ. Mười hai chủng ve sầu sinh diệt theo chu kỳ sống mỗi 17 năm, trong khi 3 chủng loại còn lại có chu kỳ sống là 13 năm. Các nhà côn trùng học đang theo dấu chủng ve sầu X bằng cách đánh dấu trên bản đồ những nơi ve xuất hiện. Họ vô cùng cẩn thận để khỏi nhầm lẫn giữa chủng X với những chủng loại khác vì

có đàn ve sầu nở đúng ngày tháng trong khi anh em họ hàng ve sầu đồng chủng lại ra đời chậm trễ hơn cả năm trời.

Theo dự báo của các nhà côn trùng học tại đại học Connecticut thì, chủng X năm 2021 sẽ ít hơn về “dân số”, lại sống rải rác khắp nơi nên có thể bị nhầm lẫn với các chủng ve sầu khác. Để Mèn chưa hiểu sự khác biệt giữa các chủng ve sầu sẽ ảnh hưởng ra sao trong việc... đếm ve và đo tầm ảnh hưởng của chúng trên môi sinh, mùa màng?

Chủng X xem ra được nhắc nhở khá nhiều trên sách vở từ âm nhạc đến thi phú. Nhạc sĩ Bob Dylan đã viết cả một bài hát khi ông ấy nghe tiếng ve râm ran khắp nơi vào năm 1970 (ba chu kỳ ve sống về trước). Lúc ấy, ông Dylan sửa soạn nhận văn bằng danh dự từ đại học Princeton, nên tức cảnh sinh tình mà sáng tác bài hát “Day of the Locusts” với những dòng như sau:

*As I stepped to the stage to pick up my degree
And the locusts sang off in the distance
Yeah, the locusts sang such a sweet melody
Oh, the locusts sang off in the distance
Yeah, the locusts sang and they were singing for me...*

Năm 1936, thi nhân Ogden Nash viết bài “Locust-lover, attention”, cũng từ cảm hứng trong tiếng ve râm ran của chủng ve sầu X:

*... Overhead, underfoot, they abound
And they have been seventeen years in the ground.
For seventeen years they were immune to politics and class war
and capital taunts and labor taunts,
And now they have come out like billions of insect debutantes...*

Tất nhiên cả hai thi nhân, nhạc sĩ kể trên không phải là chuyên viên về côn trùng nên mới có sự lầm lẫn hơi tai hại chút xíu: ve sầu từng mùa không phải là châu chấu (locust). Hai loại côn trùng này khác nhau khá xa về chủng loại, dòng giống. Châu chấu thuộc họ Orthoptera, bà con với cào cào (grasshopper) và đế (cricket) trong khi ve sầu thuộc họ Hemipterans bao gồm cả aphid và planthopper.

Châu chấu khi xuất hiện thường tàn phá mùa màng, ăn sạch lúa non. Chúng bay từng đàn cả chục ngàn con, trông giông giống như một vàng mây òn ào vì tiếng đập cánh. Nhà vườn gọi đàn châu chấu ấy là “dịch hạch” (plague). Ve sầu dù không ăn lúa nhưng vẫn bị gọi lầm là “plague” như châu chấu. Và khi bị gọi là “dịch hạch” thì nhà vườn, cư dân thường tìm cách diệt trừ để bảo vệ mùa màng.

Theo tác giả Amy McKeever viết trên tạp chí National Geographic, ve sầu, dù 13 hay 17 năm, cũng vẫn là loài côn trùng có chu kỳ sống lâu dài nhất dù thời gian góp mặt với trần

thể (sống trên mặt đất) chỉ bao gồm vài tuần ngắn ngủi. Phần lớn thời gian chu kỳ sống là thời ử trong kén, thời “sâu”, nằm kín dưới đất lá. Trong giai đoạn “sâu”, ve sâu thoát xác (đổi xương thịt, exoskeleton) hay “molting” khoảng 5 lần. Mỗi năm sâu ve sâu “đếm” thời gian qua việc “đo” lượng nước luân lưu trong rễ cây mỗi mùa Xuân. Sau 13–17 lần đo lượng nước / độ ẩm của rễ cây (dinh dưỡng nuôi sâu ve sâu), ve sâu “chờ” đợi cho đến khi đất ẩm đến 64 độ Fahrenheit thì chui lên mặt đất.

Khi lên mặt đất, sâu ve sâu leo lên cây, bám vào cành lá rồi mọc cánh, bắt đầu giai đoạn trưởng thành. Thoạt tiên thân xác ve sâu mềm oặt, cặp mắt trắng lơ lơ, đôi cánh nằm sát trên thân mình nên chưa đủ sức bay. Sau đó, ve sâu cứng cáp dần, thân mình đổi màu đen sậm và đôi cánh mạnh khỏe đủ để bay lượn trong không gian.

Ve sâu nở hàng loạt, sinh sản đông đảo, cỡ 1.5 triệu con trên mỗi mẫu đất, con số đông đảo ấy giúp ve sâu sinh tồn, chống lại loài thú săn đuổi chúng. Chim chóc, cóc nhái cũng như chồn hôi... khó lòng ăn uống tiêu diệt cả triệu con ve cùng lúc như thế nên loài ve sống sót.

Thú vật dùng ve sâu làm thực phẩm đã đành, con người cũng ăn ve sâu qua các món chiên xào. Người đã thử ve sâu thì biểu rằng ve sâu có vị tựa tựa như tôm, măng tây (asparagus) và cả vị bơ đậu phụng! (Không biết làm sao mà hương vị ve sâu lại khác nhau một trời một vực như thế? Tại gia vị hoặc cách nấu nướng chăng?).

Sách vở ghi chép về tục ăn uống của người Cherokee tại North Carolina, họ đào đất lấy sâu ve sâu, đem chiên với mỡ heo hoặc ngâm muối làm thức ăn mùa Đông. Bộ tộc Onondaga cũng ăn ve sâu để sống theo cô tục khi mùa màng và tài sản của tổ tiên bị người da trắng cướp bóc đốt phá. Tuy nhiên, các nhà côn trùng học lại khuyến cáo rằng, xác ve sâu có thể chứa một lượng thủy ngân đáng kể và có thể gây dị ứng, nhất là những người dị ứng với tôm cua (shellfish, hải sản có vỏ).

Khoảng 3,000 chủng loại ve sâu đã được nhận dạng. Mỗi chủng lại gồm nhiều loại. Nhiều chủng ve sâu khác xuất hiện mỗi 2–5 năm. Riêng Periodical cicadas, “ve sâu từng mùa”, thuộc chi (genus) Magicicada là mấy chủng duy nhất có chu kỳ sống 13–17 năm.

Khi xuất hiện thì ồn ào vô cùng, các đàn ve sâu chiếm một khoảng không gian dày đặc như khói đen và tiếng đập cánh âm vang ngang ngửa với động cơ của một chiếc máy cày, cỡ 100 decibels! Tiếng đập cánh của ve sâu là tiếng kêu gọi bạn khác phái làm tình và ồn ào như thế, hình như chỉ có ở loài ve?

Bắt chước ve sâu đập cánh (tạo âm thanh lớn mà chỉ tốn ít năng lượng), các chuyên viên từ Undersea Warfare Center của Hải Quân Hoa Kỳ cũng đã từng chế tạo và thử các dụng cụ phát âm dưới nước để “nói chuyện” với các con tàu (ngầm) khác.

Cánh ve sầu không chỉ làm công việc “gọi bò” mà còn có các công dụng khác. Đôi cánh ấy có gai và chứa hóa chất có tính sát trùng, đủ để bảo vệ ve sầu khỏi nhiễm trùng. Ngoài ra, hóa chất trên đôi cánh còn giúp ve chống nước bám, giữ khô thân mình. Loại hóa chất ấy, nếu con người có thể bắt chước để chế tạo để dùng làm áo mưa, các loại sản phẩm ít thấm nước?

Ve sầu, như muôn loài sinh vật khác, đều có các sinh vật cộng sinh “symbiotic”, cùng “nuơng tựa” nhau mà sống. Ve “nuôi” nấm *Ophiocordyceps* genus và nấm “nuôi” ve. Ve có “bạn” và cũng có “thù”. Kẻ thù là những sinh vật khác dùng ve làm thức ăn.

Ngày nay, khi khí hậu thay đổi nhanh chóng mang theo các hệ quả khác thường như cháy rừng, lũ lụt... gây tai họa cho con người và các sinh vật khác. Loài ve cũng không ngoại lệ, chu kỳ sống cũng bị đảo lộn. Các chuyên viên nhận ra chủng ve sầu X đã xuất hiện sớm hơn tới 4 năm! Và họ phỏng đoán rằng khi khí hậu mỗi ngày một nóng thì chu kỳ “sâu” của ve sầu cũng ngắn theo, thay vì 13–17 năm, ta sẽ thấy chủng X xuất hiện mỗi 9–14 năm?

Chao ôi, những đàn ong cho mật đang từ từ mất dấu, giống bướm monarch cũng một đi không trở lại, cây cối ngổ ngàng ra hoa, nở trái không đúng mùa vì con người tận dụng và tận diệt môi sinh, thay đổi sinh thái của muôn loài chung quanh. Bây giờ đến loài ve sầu chẳng? Mùa Hè với tiếng ve sầu râm rạn sẽ chỉ còn là kỷ niệm?

Trần Lý Lê
(baotreonline.com)

Nguồn: Internet eMail by **Nhát Hùng** chuyển

Đăng ngày Thứ Năm, June 10, 2021
Ban Kỹ Thuật Khóa 10A–72/SQTĐ/ĐĐ, ĐĐ11/TĐ1ND, QLVNCH